

เปิดประเด็น

ยศวีร์ สายฟ้า

แนวการปฏิบัติที่เหมาะสมตามพัฒนาการ (Developmentally Appropriate Practice) ในชั้นเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้น:

จากกรอบแนวคิดทฤษฎีสู่หลักการปฏิบัติที่เหมาะสม

Developmentally Appropriate Practice in Thai Primary Grade Classrooms: From Theory to Practice

บทนำ

หากจะกล่าวถึงการส่งเสริมพัฒนาการทั้ง ๔ ด้าน ครูผู้สอนหลายๆ ท่านมักจะเข้าใจว่าการส่งเสริมพัฒนาการเป็นหัวใจสำคัญสำหรับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับเด็กปฐมวัยเท่านั้น แต่ความจริงแล้วการส่งเสริมพัฒนาการทั้ง ๔ ด้าน ยังคงเป็นประเด็นที่จำเป็นในการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กในช่วงวัยอื่นๆ โดยเฉพาะเด็กในช่วงวัยประถมศึกษาตอนต้น (๖-๘ ปี) เพราะช่วงวัยนี้เป็นอีกช่วงเวลาหนึ่งที่มีความสำคัญกับการเรียนรู้ของมนุษย์ เมื่อเราเปรียบเทียบการเจริญเติบโตของพัฒนาการในเด็กอนุบาล (๓-๕ ปี) เราจะพบว่าเด็กวัย ๖-๘ ปี มีพัฒนาการที่สมบูรณ์พร้อมมากขึ้นในทุกๆ ด้าน (Copple and Bredekamp, 2009) บทความนี้จะเปิดประเด็นเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กวัยประถมศึกษาตอนต้นที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนอย่างองค์รวม (Whole-Child Development) โดยใช้แนวการปฏิบัติที่เหมาะสมตามพัฒนาการ (Developmentally Appropriate Practice-DAP) มาเป็นกรอบในการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ของเด็กในช่วงวัยนี้ บทความนี้จะนำเสนอเนื้อหาออกเป็น ๓ หัวข้อ ได้แก่ พัฒนาการในเด็กวัยประถมศึกษาตอนต้น แนวการปฏิบัติที่เหมาะสมตามพัฒนาการ (DAP) และ การประยุกต์ใช้แนวการปฏิบัติที่เหมาะสมตามพัฒนาการ (DAP) ภายใต้บริบทการศึกษาไทย

พัฒนาการในเด็กวัยประถมศึกษาตอนต้น (๖ – ๘ ปี)

การส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นหน้าที่สำคัญประการหนึ่งสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะครูและผู้บริหารสถานศึกษา ดังนั้นการมี

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎีพัฒนาการของมนุษย์ในแต่ละช่วงวัยจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง หัวข้อนี้จะประมวลพัฒนาการและความพร้อมด้านต่างๆ ของเด็กช่วงวัยประถมศึกษาตอนต้น ซึ่งอ้างอิงมาจาก Copple และ Bredekamp (2009) และ Bickart และคณะ (2004) โดยจะอธิบายถึง พัฒนาการด้านร่างกาย พัฒนาการด้านอารมณ์จิตใจ และพัฒนาการด้านสังคม และ พัฒนาการด้านสติปัญญา ตามลำดับ

๑. พัฒนาการด้านร่างกาย เด็กวัย ๖-๘ ปีจะมีความกระตือรือร้นและมีพลังในการเคลื่อนไหวร่างกายเป็นอย่างมาก เด็กวัยนี้จะมีความสามารถในการใช้สายตาประสานกับการทำงานของมือ รวมถึงมีความสามารถในการควบคุมการเคลื่อนไหวและการทรงตัวของร่างกายที่ดีและมั่นคงมากขึ้น เนื่องจากเด็กวัยนี้มีความพร้อมและมีพลังในการเคลื่อนไหวร่างกายมาก ดังนั้นจะเห็นว่าเด็กวัย ๖-๘ ปี ซึ่งส่วนใหญ่มักจะเป็นเด็กผู้ชายจะชอบทำกิจกรรมที่ทำท้าทายความสามารถ เช่น การปีนป่าย การกระโดดข้ามรั้ว ฯลฯ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าเด็กวัยนี้จะมีความกระตือรือร้นในการเคลื่อนไหวร่างกายมาก แต่ในขณะเดียวกันเด็กวัยนี้ก็สามารถนั่งอยู่กับที่เป็นระยะเวลาที่นานได้เมื่อเปรียบเทียบกับเด็กอนุบาล

๒. พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจและด้านสังคม พัฒนาการทั้งสองด้านนี้ถือเป็นจุดเด่นของเด็กวัย ๖-๘ ปี กล่าวคือ การยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง (Egocentric) ในเด็กวัยนี้จะเริ่มลดน้อยลงอย่างเห็นได้ชัด สามารถรับรู้และเข้าใจความรู้สึก ความคิดเห็นความคาดหวัง รวมไปถึงมุมมองของผู้อื่นได้มากขึ้น เด็กวัยนี้มีความหลากหลายทางอารมณ์เนื่องจากความสามารถในการรับรู้ตนเอง (Self-Identity) พัฒนาไปค่อนข้างมาก เด็กวัยนี้จึงสามารถสื่อสารความเป็นตัวตนออกมาได้อย่างชัดเจน เช่น บอกได้ว่าชอบหรือไม่ชอบอะไร และยังสามารถบอกอารมณ์ความรู้สึกของตัวเองได้อย่างชัดเจนอีกด้วย เช่น โกรธ เบื่อหน่าย มีความสุข หรือเห็นอกเห็นใจ เป็นต้น จุดเด่นอีกประการหนึ่งของพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจในเด็กวัยนี้ก็คือความสามารถในการควบคุมตนเอง (Self-Control) ซึ่งหมายถึงความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมของตัวเองโดยปราศจากคำแนะนำหรือการควบคุมของผู้อื่น ซึ่งเด็กจะได้รับการพัฒนาความสามารถนี้จากประสบการณ์การเรียนรู้ที่สั่งสมมาและการสนับสนุนที่เหมาะสมอย่างต่อเนื่องจากผู้ใหญ่ เด็กวัยนี้มีแนวโน้มที่จะพึ่งพาผู้ใหญ่ลดลงแต่จะพยายามพึ่งพาตัวเองด้วยการทำสิ่งต่างๆ มากขึ้น รวมทั้งมีความกล้าที่จะสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นมากขึ้น ตลอดจนมีความสามารถในการทำความเข้าใจเหตุผลและเรียนรู้ที่จะยอมรับกฎเกณฑ์ต่างๆ ได้มากขึ้น ด้วยเหตุนี้เองเด็กวัยนี้จึงมักจะเล่นหรือทำกิจกรรมร่วมกันกับเพื่อนทั้งในลักษณะการทำงานเป็นคู่หรือเป็นกลุ่มใหญ่ได้ค่อนข้างดีเมื่อเปรียบเทียบกับเด็กอนุบาล

๓. พัฒนาการด้านสติปัญญา หากเปรียบเทียบ съсักยภาพของเด็กรุ่นบาล เรา จะพบว่าเด็กวัยประถมศึกษาตอนต้นมีความสามารถในการคิดที่ลึกซึ้ง ละเอียดอ่อน และเป็นเหตุเป็นผลมากขึ้น เด็กวัยนี้สามารถคิดหลายๆ เรื่องได้ในเวลาเดียวกัน รวมถึงการตั้ง คำถามที่ลึกซึ้ง เรามักจะพบการตั้งคำถามระดับสูง เช่น คำถาม อย่างไร เพราะเหตุใด (ทำไม) หรือเมื่อไหร่ ฯลฯ จากเด็กวัยนี้เสมอๆ ในด้านการเรียนรู้ภาษาถึงแม้ว่าเด็กอนุบาล จะมีพัฒนาการและการเรียนรู้ทางด้านภาษาในลักษณะที่ก้าวกระโดด แต่สำหรับเด็กวัย ประถมศึกษาตอนต้นนั้น การเรียนรู้ภาษาก็ยังคงมีการพัฒนาต่อไปเรื่อยๆ เพราะเด็กวัยนี้มีความต้องการที่จะพัฒนาทักษะภาษาตามธรรมชาติอยู่แล้ว เช่น การอ่าน การเขียน การพูด เห็นได้จากความกระตือรือร้นในการอ่าน เขียน หรือบอกเล่าประสบการณ์หรือเรื่องราว ต่างๆ ที่ตรงกับความสนใจของตัวเอง อีกประการหนึ่ง เด็กวัยนี้มีความสนใจหรือการมีสมาธิจดจ่ออยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ยาวนานขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับเด็กอนุบาล ถ้างานที่เด็ก กำลังทำอยู่นั้นเป็นสิ่งที่ตรงกับความสนใจหรือความถนัด เด็กวัยนี้ก็จะมีความสามารถ ทำงานอย่างต่อเนื่องได้นานมากขึ้น

โดยสรุปแล้วเด็กวัยประถมศึกษาตอนต้น มีการเจริญเติบโตของพัฒนาการและการเรียนรู้ในทุกๆ ด้านอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจากประมวลพัฒนาการที่กล่าวมาข้างต้น อาจจะสรุปได้ว่าช่วงวัยนี้เป็นช่วงเวลาทองแห่งการเรียนรู้ เพราะฉะนั้นการมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กในช่วงวัยนี้ จึงเป็นสิ่งที่ไม่ควรมองข้าม อย่างยิ่ง สำหรับหัวข้อถัดไปจะอภิปรายถึงแนวการปฏิบัติที่สอดคล้องกับพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กวัยประถมศึกษาตอนต้น เพื่อให้ครูสามารถนำแนวคิดดังกล่าวไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก ช่วงวัย ๖-๘ ปีได้

แนวการปฏิบัติที่เหมาะสมตามพัฒนาการ (DAP)

Copple และ Bredekamp (2009) กล่าวว่า พัฒนาการและการเรียนรู้เป็นสิ่งที่ ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ในทางตรงกันข้าม ทั้งสองสิ่งนี้ต่างเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ดังนั้น หากเด็กคนหนึ่งได้รับการส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านอย่างเต็มที่ โอกาสที่เด็กคนนี้จะมีความ พัฒนาการการเรียนรู้ที่ดีก็ย่อมมีมากขึ้น ข้อควรคำนึงที่สำคัญของครูประถมศึกษา ก็คือ การจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพนั้นจำเป็นต้องให้ความสำคัญทั้งกับการส่งเสริมพัฒนาการ และการเรียนรู้เท่าๆ กัน โดยเฉพาะเด็กวัยประถมศึกษาตอนต้นที่จะเกิดการเรียนรู้ได้เป็น อย่างดีจากการพัฒนาอย่างองค์รวม (Whole Child Development) ซึ่งหมายถึงการ ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาการทุกด้านไปพร้อมๆ กันนั่นเอง สมาคมการศึกษาสำหรับ

เด็กเล็ก (National Association for Education of Young Children-NAEYC) ซึ่งเป็นองค์กรอิสระที่มีบทบาทสำคัญอย่างมากในขับเคลื่อนและพัฒนาการศึกษาสำหรับเด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึง ๘ ปีในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ตีพิมพ์คำประกาศเจตนารมณ์ในการจัดการศึกษา (Position Statements) สำหรับครูและนักการศึกษาปฐมวัย โดยใช้ชื่อว่า “**แนวการปฏิบัติที่เหมาะสมตามพัฒนาการ (Developmentally Appropriate Practice-DAP)**” โดยตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๙ และต่อมาได้มีการทบทวนและปรับปรุงในปี พ.ศ. ๒๕๔๐ และ ๒๕๕๒ ตามลำดับ โดยแนวการปฏิบัติที่เหมาะสมตามพัฒนาการ (DAP) ได้อธิบายแนวปฏิบัติที่ดีที่สุด (Best Practice) ซึ่งมีรากฐานมาจากการเรียนรู้โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Child-Centered Approach) ตามแนวคิดของจอห์น ดิวอี้ และยังสอดคล้องกับแนวคิดของนักทฤษฎีแนวคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivist) เช่น เจอโรม บรูเนอร์ เลฟ ไวโกสกี ฯลฯ รวมถึงยังได้รับการพัฒนาโดยอ้างอิงมาจากการวิจัยมากมายเพื่อปรับปรุงแนวปฏิบัติให้เหมาะสมกับทิศทางการเปลี่ยนแปลงการศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกาเรื่อยมา จนทำให้แนวการปฏิบัติที่เหมาะสมตามพัฒนาการ (DAP) ได้รับการยอมรับว่าเป็นมาตรฐานในการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กแรกเกิดจนถึง ๘ ปีที่มีคุณภาพมากที่สุด อนึ่ง แนวคิดสำคัญของแนวการปฏิบัติที่เหมาะสมตามพัฒนาการ (DAP) ประการหนึ่งก็คือ การส่งเสริมให้ครูเป็นผู้ที่ตัดสินใจ (Decision Maker) ที่เหมาะสม นั่นหมายความว่า เมื่อไรก็ตามที่ครูจำเป็นต้องตัดสินใจเลือก “สิ่งที่จะสอน (เนื้อหา)” หรือ “วิธีการสอน” นั้น ครูจำเป็นต้องตัดสินใจเลือกบนพื้นฐานของความรู้สำคัญ ๓ ประการประกอบด้วย

๑. ความเหมาะสมตามช่วงอายุ (Age Appropriateness) หมายถึง แนวคิดหรือทฤษฎีเกี่ยวกับพัฒนาการและลักษณะการเรียนรู้ของเด็กในแต่ละช่วงวัย การมีความรู้ประการนี้จะช่วยให้ครูทราบว่าเด็กช่วงวัยหนึ่งๆ สามารถหรือไม่สามารถทำกิจกรรมอะไรได้บ้าง รวมไปถึงเด็กแต่ละวัยน่าจะมีความสนใจในเรื่องใดบ้าง

๒. ความเหมาะสมตามความแตกต่างรายบุคคล (Individual Appropriateness) หมายถึง การตระหนักรู้และเข้าใจถึงความแตกต่างของเด็กเป็นรายบุคคล ครูจำเป็นต้องทราบว่าเด็กแต่ละคนมีศักยภาพในการเรียนรู้ (จุดแข็งและข้อจำกัด) รวมถึงมีความสนใจและมีรูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ของเด็กแต่ละคนอย่างไร ซึ่งความรู้เกี่ยวกับความแตกต่างรายบุคคลนี้จะช่วยทำให้ครูสามารถปรับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องตามความต้องการของผู้เรียนเป็นรายบุคคลได้ในที่สุด

๓. ความเหมาะสมตามสภาพสังคมและวัฒนธรรม (Appropriateness to Social and Cultural Context) หมายถึง ความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะของค่านิยม และวัฒนธรรมในสังคมหรือชุมชนที่ได้ก่อกำเนิดอยู่ ครูจำเป็นจะต้องคำนึงถึงความเชื่อหรือคุณค่าในท้องถิ่นของครอบครัวเด็ก ซึ่งหมายถึงความแตกต่างในเรื่องเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ฯลฯ ความรู้ความเข้าใจในประเด็นเหล่านี้จะช่วยให้ครูสามารถจัดการเรียนการสอนที่มีความหมาย (Meaningful) และเกี่ยวข้อง (Relevant) กับบริบททางสังคมของเด็กได้อย่างดี

โดยสรุปแล้ว แนวการปฏิบัติที่เหมาะสมตามพัฒนาการ (DAP) ได้ให้ความสำคัญกับ ทฤษฎีพัฒนาการและลักษณะการเรียนรู้ การพิจารณาผู้เรียนบนพื้นฐานของความแตกต่างรายบุคคล และความแตกต่างทางด้านบริบททางสังคมและวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม แนวการปฏิบัติที่เหมาะสมตามพัฒนาการ (DAP) ได้จัดทำกรอบแนวปฏิบัติที่ดีที่สุด (Best Practice) โดยนำเสนอแนวปฏิบัติออกเป็น ๕ ด้าน ได้แก่ (๑) การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ (๒) การเรียนการสอนที่ส่งเสริมทั้งพัฒนาการและการเรียนรู้ (๓) การวางแผนหลักสูตรเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายที่สำคัญ (๔) การประเมินผลพัฒนาการและการเรียนรู้ และ (๕) การสร้างสัมพันธภาพที่เข้มแข็งกับครอบครัวเด็ก สำหรับตารางที่ ๑ จะนำเสนอตัวอย่างแนวปฏิบัติที่ดีที่สุด (Best Practice) สำหรับชั้นเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้น

ตารางที่ ๑ ตัวอย่างแนวปฏิบัติที่ดีที่สุด (Best Practice) สำหรับชั้นเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้น

กรอบแนวปฏิบัติ ๕ ด้าน	ตัวอย่างแนวปฏิบัติที่ดีที่สุด (Best Practice)
(๑) การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้	• ครูจัดสภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วยความอบอุ่น เอื้ออาทร และมีปฏิสัมพันธ์กับนักเรียนด้วยความรักจนทำให้นักเรียนทุกคนรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งและเป็นเจ้าของห้องเรียน • ครูวางแผนและจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียนที่อำนวยความสะดวกให้นักเรียนทุกคนสามารถเข้าร่วมกิจกรรมโดยจัดสภาพแวดล้อมที่คำนึงถึงความแตกต่างรายบุคคลเป็นสำคัญ • ครูปลูกฝังให้นักเรียนมีจิตสาธารณะด้วยการทำกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน เช่น การรวบรวมสิ่งของเหลือใช้ไปบริจาคให้ผู้ไร้บ้าน เป็นต้น • นักเรียนได้เล่นและทำกิจกรรมร่วมกัน โดยนักเรียนเรียนรู้ที่จะรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและเรียนรู้ในการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อน บรรยายภาคการเรียนรู้เต็มไปด้วยการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน • นักเรียนเรียนรู้ที่จะทำความเข้าใจและเคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยนักเรียนทุกคนจะต้องเรียนรู้ด้วยการให้เกียรติซึ่งกันและกัน
(๒) การเรียนการสอนที่ส่งเสริมทั้งพัฒนาการและการเรียนรู้	• ครูจัดเตรียมสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลายและสอดคล้องกับความสนใจของนักเรียน สื่อการเรียนรู้ต้องจัดเตรียมไว้สำหรับนักเรียนตามมุมต่างๆ ของห้องเรียนตลอดเวลา • ครูใช้กิจกรรมที่นักเรียนได้ลงมือกระทำ ส่งเสริมให้นักเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ โดยกิจกรรมที่ทำนั้นต้องมาจากกิจกรรมที่เด็กเป็นผู้นำ (Child-Guided) และผู้ใหญ่เป็นผู้นำ (Adult-Guided) • นักเรียนได้ทำกิจกรรมที่หลากหลายภายในหนึ่งวัน ทั้งกิจกรรมเคลื่อนไหวร่างกายและกิจกรรมวิชาการ รวมถึงได้ทำงานร่วมกันกับเพื่อนๆ ซึ่งกิจกรรมนั้นนักเรียนต้องเป็นผู้ลงมือกระทำและมีส่วนร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

ตารางที่ ๑ ตัวอย่างแนวปฏิบัติที่ดีที่สุด (Best Practice) สำหรับชั้นเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้น (ต่อ)

กรอบแนวปฏิบัติ ๕ ด้าน	ตัวอย่างแนวปฏิบัติที่ดีที่สุด (Best Practice)
	• นักเรียนได้วางแผน จัดการ ลงมือกระทำ และประเมิน ผลการเรียนรู้ของตนเอง • นักเรียนได้ทำกิจกรรมกับเพื่อนที่หลากหลายกลุ่ม ทั้งกลุ่มเล็ก กลุ่มใหญ่ กลุ่มที่มีความเหมือนกัน (Homogenous Group) เช่น สนใจสิ่งเดียวกัน หรือความสามารถใกล้เคียงกัน หรือกลุ่มที่มีความต่างกัน (Heterogeneous Group) เช่น ความสนใจหลากหลาย หรือมีระดับความสามารถต่างกัน
(๓) การวางแผนหลักสูตรเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายที่สำคัญ	• หลักสูตรต้องระบุเป้าหมายที่ครอบคลุมพัฒนาการทั้ง ๔ ด้าน (ร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา) และเป้าหมายยังต้องครอบคลุมสาระการเรียนรู้ต่างๆ ด้วย (สุขศึกษาและพลศึกษา ภาษา คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา และศิลปศึกษา โดยหลักสูตรต้องสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาที่ท้าทาย (Challenging) และบรรลุผล (Achievable) ได้ • ครูมีความรู้ความเชี่ยวชาญในตัวเนื้อหาและลำดับเนื้อหาของหลักสูตรเป็นอย่างดี และบูรณาการเนื้อหาของแต่ละสาระการเรียนรู้ด้วยการสอนโดยการสอนเป็นหน่วย (Unit) โครงการ (Project) หรือเรื่อง (Theme) • หลักสูตรต้องสามารถยืดหยุ่นได้ โดยครูต้องสามารถปรับเปลี่ยนหลักสูตรให้สอดคล้องกับช่วงอายุของนักเรียน ความสนใจ ประสบการณ์เดิม และบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนที่นักเรียนอาศัยอยู่
(๔) การประเมินผลพัฒนาการและการเรียนรู้	• การวัดและประเมินผลต้องสอดคล้องกับเป้าหมายของหลักสูตร ครูต้องประเมินอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยเน้นการวัดผลเพื่อพัฒนา (Formative Evaluation) นั่นคือการวัดและประเมินผลเป็นส่วนหนึ่งในการเรียนการสอน โดยผลการประเมินจะนำไปใช้ในการปรับปรุงหลักสูตรและการสอนเพื่อให้เหมาะสมกับศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียน

ตารางที่ ๑ ตัวอย่างแนวปฏิบัติที่ดีที่สุด (Best Practice) สำหรับชั้นเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้น (ต่อ)

กรอบแนวปฏิบัติ ๕ ด้าน	ตัวอย่างแนวปฏิบัติที่ดีที่สุด (Best Practice)
(๕) การสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับครอบครัวของนักเรียน	- ครูและผู้บริหารมีทัศนคติที่ดีกับครอบครัวของนักเรียน สมาชิกทุกคนในครอบครัวของนักเรียนได้รับการต้อนรับอย่างดีจากโรงเรียน รวมไปถึงทุกคนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการจัดการศึกษา - การสื่อสารระหว่างบ้านและโรงเรียนต้องสม่ำเสมอและตั้งอยู่บนพื้นฐานของการให้เกียรติซึ่งกันและกัน

การประยุกต์ใช้แนวการปฏิบัติที่เหมาะสมตามพัฒนาการ หรือ DAP ภายใต้บริบทการศึกษาไทย

ปัจจุบัน การศึกษาไทยให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้เรียนอย่างองค์รวมซึ่งสอดคล้องกับแนวการปฏิบัติที่เหมาะสมตามพัฒนาการ (DAP) อยู่แล้ว เห็นได้จากในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๔๕) ได้ระบุถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษาชาติในมาตรา ๖ ระบุว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” และในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๕๑ ก็ได้ระบุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเพื่อมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรู้ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา มีทักษะชีวิต มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัยและรักการออกกำลังกาย ฯลฯ (กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๑) นอกจากนี้แนวคิดการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งของแนวการปฏิบัติที่เหมาะสมตามพัฒนาการ (DAP) ยังสอดคล้องกับองค์ประกอบหนึ่งในแนวทางการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. ๒๕๕๒ – ๒๕๖๑) นั่นคือการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยเนื้อหาในองค์ประกอบนี้ระบุชัดเจนถึงการจัดเตรียมแหล่งเรียนรู้หรือสื่อการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ ที่มีคุณภาพ มีจำนวนเพียงพอ และตรงตามความสนใจของผู้เรียน และยังส่งเสริมการสร้างสภาพแวดล้อมแห่งการเรียนรู้โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งโรงเรียน ครอบครัวและชุมชนท้องถิ่น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๕๒) และในทางเดียวกันมาตรฐานเกี่ยวกับแนวการจัดการศึกษาไทยก็ยังสอดคล้องกับหลักสำคัญของแนวการปฏิบัติที่เหมาะสมตามพัฒนาการ (DAP)

อีกด้วย กล่าวคือ มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.๒๕๕๓ กระทรวงศึกษาธิการ และ มาตรฐานเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสามที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, ๒๕๕๓) ในแง่ของการวัดและประเมินผล แนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตาม หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๕๑ ก็ยังสอดคล้องกับแนวการปฏิบัติที่ เหมาะสมตามพัฒนาการ (DAP) อีกด้วย กล่าวคือ เป็นการวัดและประเมินผลเพื่อพัฒนา โดยใช้เครื่องมือในการประเมินผลที่หลากหลาย เหมาะสมกับรูปแบบการจัดการเรียน การสอน และเป้าหมายของหลักสูตร โดยสรุปแล้วแนวการปฏิบัติที่เหมาะสมตามพัฒนาการ (DAP) มีความสอดคล้องกับกรอบการจัดการศึกษาไทยในหลายๆ ประการ ทั้งพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.๒๕๔๕) หลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๕๑ องค์กรประกอบของการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. ๒๕๕๒- ๒๕๖๑) ฯลฯ อย่างไรก็ตาม การศึกษาไทยในปัจจุบันได้สะท้อนให้เห็นข้อจำกัด บางประการ เช่น การขาดแคลนครูที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเรื่องพัฒนาการและการ เรียนรู้ของเด็ก สัดส่วนระหว่างครู-นักเรียนในชั้นเรียนขนาดใหญ่ หรือระบบการวัดผล การศึกษาชาติ (National Test-NT) ที่ทำให้ครูต้องสอนเพื่อเตรียมสอบ (Teach to Test) ฯลฯ ข้อจำกัดเหล่านี้จะส่งผลทำให้การจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับทฤษฎี พัฒนาการและลักษณะการเรียนรู้ การพิจารณาผู้เรียนบนพื้นฐานของความแตกต่างราย บุคคล ตลอดจนความสอดคล้องกับความแตกต่างทางด้านบริบทสังคมและวัฒนธรรมทำได้ ยากขึ้น

บทสรุป

ชั้นเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้นเป็นช่วงชั้นที่อยู่กึ่งกลางระหว่างการเรียนรู้ อย่างไม่เป็นทางการ (Informal Learning) และการเรียนรู้อย่างเป็นทางการ (Formal Learning) กล่าวคือ รูปแบบการเรียนรู้ของเด็กวัย ๖-๘ ปี มีลักษณะเดียวกับการเรียนรู้ของ เด็กอนุบาล นั่นคือการเรียนรู้ผ่านการลงมือกระทำ การค้นคว้าสำรวจ การอ่าน การหา เหตุผล การแก้ปัญหา การได้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นด้วยการสื่อสาร (พูดหรือเขียน) และ การสร้างสัมพันธ์ภาพกับเพื่อนๆ แต่ในขณะเดียวกันรูปแบบการจัดการเรียนการสอนใน ระดับชั้นจะเป็นไปในลักษณะของการเรียนที่เป็นทางการ (Formal Instruction) ดังนั้น การนำแนวการปฏิบัติที่เหมาะสมตามพัฒนาการ (DAP) ไปปรับใช้ในชั้นเรียนระดับประถม ศึกษาตอนต้น จึงเป็นอีกหนทางหนึ่งที่จะช่วยให้ครูนำกรอบแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการ เรียนการสอนที่เหมาะสมไปปรับใช้สู่การปฏิบัติได้อย่างแท้จริง

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กระทรวงศึกษาธิการ. (๒๕๔๖). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ครั้งที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๔๕**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (๒๕๕๑). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

สำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). (๒๕๕๓). **คู่มือการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสาม (พ.ศ.๒๕๕๔ – ๒๕๕๕) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ฉบับสถานศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๔**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แม่ทัพพอยท์.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (๒๕๕๒). **ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ.๒๕๕๒ – ๒๕๖๑)**. กรุงเทพฯ : บริษัทพริกหวานกราฟิค จำกัด.

ภาษาอังกฤษ

Brikart, T. S., Jablon, J. R., & Dodge, D. T. (2004). **Building primary classroom a complete guide to teaching and learning**. Washington, DC: Teaching Strategies, Inc.

Copple, C., & Bredekamp, S. (2009). **Developmentally appropriate practice in early childhood programs serving children from birth through age 8**. Washington, DC: NAEYC.

ผู้เขียน

อาจารย์ ดร. ยศวีร์ สายฟ้า รองผู้อำนวยการโรงเรียนเกษมพิทยา (สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน) คอลัมน์นิสต์จากนิตยสาร Kidscovery (ในเครือรักลูกกรุ๊ป) และปัจจุบันกำลังศึกษาต่อในระดับปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขา Early Childhood and Elementary Education ที่ Southern Illinois University Carbondale ประเทศสหรัฐอเมริกา